

100 éve született Farkas Jenő

Dátum: 2022. 01. 21.

A szenci születésű Farkas Jenő nevét hiába keressük a felvidéki magyar versantológiákban. Legutóbb az 1990-ben megjelent Tűzpalota című, szerelmes verseket tartalmazó kötetben szerepelt két versével. A cseh/szlovákiai magyar irodalom 2004-es lexikonában 20 sor, a Szeberényi Zoltán által jegyzett Magyar irodalom Szlovákiában című esszéportrékat tartalmazó kötet első része két karcsú oldalt szán rá...

De legalább szán. Szerencsére Nagymegyeren, ahol 12 évig lelkészkedett, nem feledkeztek el róla, 2006-ban emléktáblát avattak a tiszteletére, a Glória Társulat két verseskötetét is kiadta (életében is két kötete jelent meg), s évente szavalóversennyel tisztelegnek a papköltő és a szlovákiai magyar természetlira legjelesebb képviselője előtt.

Csendországi magány

Tény, Farkas Jenő rövid (alig 57 évet élt) életében nem akarta megváltani a világot, s katolikus lelkészként nem is várhatták el tőle, hogy a szocialista világregd lelkes építői közé tartozik majd. Költészete többnyire megmarad általános emberi értékek felmutatása mellett, s talán egyedülként a szlovákiai magyar líra képviselői közül elvonulva Csendországba, a természet mindennapi szépségeit tűzi tollára. Csendes, az erdő mélyére elbúvó, s annak szépségeit felmutató, az élet hangos viharait el(ki)kerülő költészete lelkes fogadtatásra talált olvasói körében, s egyes kritikusai is lelkesen fogadták az új, eleddig ismeretlen hangot (a magyar irodalomban Fekete István a kritikusok által sokra szintén nem becsült költészete rokonítható vele). Dénes György a Hétben ezekkel a szavakkal üdvözlö:

Farkas Jenő könyvét olvasva úgy érezzük, valami újat kaptunk, a megszokottól eltérőét, nem a csillagokba törés nagyravágyó lendületét, nem is a mindenáron való eredetieskedés kusza egyvelegét, de a csend világa felé forduló lélek áhítatát az élet szépségében, a természet nagy műhelyében szemlélődő ember hitét, bizakodását, aki felhossa a mélyből, ami szép és jó és az őszinte emberek szeretetével osztja szét mindenkinek”.

Persze, nem mindenki ennyire lelkes, Szeberényi Zoltán az Irodalmi Szemlében már sokkal kritikusabb hangot üt meg: „Farkas verseinek az elégiától a pátoszig hullámzó érzelmi tartalma, a megunásig ismétlődő természeti képei, önéletrajzi jellegű és jelentőségű élményei és reflexiói mögül azonban csak itt-ott bukkan elő a mai kor emberének egy-egy halvány, elmosódó vonása”. S ehhez még hozzáteszi: „Legszívesebben a kertről, jázminról, vadalmáról, cinkékről, fecskékről, varjakról, verebekről, kanáriról, őzekről, őszről, tavaszról, magányról, jóságról, eltitkolt érzelmekről stb. stb. énekel”. Azt viszont elismerően állapítja meg, hogy „sokkal csiszoltabb és fegyelmezettebb is mint előde (értsd. Mécs László – a szerző megjegyzése), a mécsi szózuhatagokra, hatásvadász pózolásra, zavaros képakrobatikára nála alig találunk emlékeztetőt”.

Egész életében katolikus lelkészként szolgált

Farkas Jenő 1922. január 18-án született Szencen, alapiskolát helyben végezte, majd a pozsonyi gimnáziumban érettségizett, ahol magyar tanára az a Szalatnai Rezső volt, akinek emlékét később Tanúr úr című versében meg is örökölte. Tanulmányait Esztergomban folytatta a Hittudományi Főiskolán, s 1946-ban szentelték pappá. 1949 júliusa és 1952 augusztusa között Nádszegen szolgált káplánként, majd lelkészkedett Pozsonyban, Csicsón, Kiskeszin, Bajtán, legtovább, 12 évig (1964 és 1976 között) Nagymegyeren, majd élete utolsó éveiben Albáron. Itt is halt meg alig 57 évesen 1979 szeptember 18-án. Első verse a Zászlónk című ifjúsági lapban jelent meg, de az ötvenes évek nem igazán kedveztek a papként működő fiatalember költői megnyilatkozásainak. Még akkor sem, ha Farkas soha nem politizált, igaz, a a kor kritikusai elsősorban ezt vetették a szemére. Elsősorban Mécs László volt hatással költői fejlődésére, de a kor katolikus alkotói közül Pusztta Sándort, Harsányi Lajost és természetesen Sík Sándort is szívesen olvasta.

Ha a felvidéki magyar katolikus/vallásos irodalmat nézzük, nem túl gazdag a kínálat, Mécs mellett inkább pár prózairó írásain érezhető a szilárd, elkötelezett katolikus értékrend (Toma István, Magyar Ferenc, Sinkó Ferenc).

Bár az ötvenes években már rendszeresen ír (főleg az asztalfiókjának), előbb a műfordításai kapnak zöld utat, s az ötvenes években több szlovák romantikus klasszikust ültet át magyar nyelvre. Így jelenik meg Ján Botto Jánošík halála című elbeszélő költeménye, Andrej Sládkovič két remekműve, a Marína és A gyetvai legény (utóbbi két évtizeddel később majd Veres János is lefordítja), s a hatvanas évek elején a nagy szlovák mesemondó, Pavol Dobšinský meséit is lefordítja, amelyek több kötetben látnak napvilágot. S a „majdnem” kortársak közül a szintén tudóbajos, s ebbe 24 éves korában belehalt Jiří Wolker, valamint a szlovák Andrej Plávka verseit is lefordítja. Érdekes módon, nem fér bele az 1959-ben Budapesten megjelent Wolker-kötetbe, amelyben József Attila legendás fordításai mellett Weöres Sándor, Szabó Lőrinc, Zádor András, Marek Antal és Palotai Boris fordításai szerepelnek, viszont Plávka magyar nyelvű verseskötetét 1962-ben teljes egészében ő fordítja. Zsilka Tibor irodalomtörténész így látja Farkas fordításait: „Vizsgált fordításaiban inkább a költőiség némi csökkenése tapasztalható az eredetivel szemben, ami abban mutatkozik, hogy olykor a stilisztikai alakzatok, sőt a rímek előfordulása is megcsappan nála”. Zsilka szemére veti a fordított művek depoetizálását is, viszont elismeri, hogy többségében nívós, az eredetihez méltó fordítás született. Nagy kár, hogy élete hátralévő részében a műfordítói munkája mellékvágányra kerül.

Két kötet életében, s két posztumusz

1959-ben az Irodalmi Szemlében Nyári vers a tavaszhoz címmel első saját verse is megjelenhet, Egri Viktor és Tóth Tibor egyengetik az útját, s a prágai tavasz felé vezető úton, a nyitás jegyében 1965-ben első verseskötete, a Csendország is megjelenhet. Kivételes év ez a szlovákiai magyar irodalomban, hisz Bábi Tibor, Monoszló Dezső, Ozsvald Árpád és Cselényi László új kötetei mellett több új költő is ekkor jelentkezik első verseskötetével. Farkas mellett Batta György (Virágot nyit a puskacső), Kulcsár Tibor (Pogány imádság), Simkó Margit (Szeretlek, Élet), Moyzes Ilona (Osztravai dalok), de ebben az évben jelenik meg Tóth Elemér debütáló kötete (A halak a mélyben úsznak) is. Ez az az időszak, amikor a szlovákiai magyar lapok is rendszeresen közlik, s 1966-ban három versével (Betegágyon, Tavasz öröme, Anyatej) bekerül a Szelkiáltó című költői antológiába is.

Az antológiát még Tóth Tibor kapta meg feladatul, s eredetileg tizenhárman szerepeltek benne, de a kötet szerkesztését átvevő Koncsol László kifejezett kérésére ő is bekerül.

Négy év múlva, még a normalizáció közvetlen előestéjén megjelenhet második kötete is Valaki jár a nyomomban címmel, de ennek már elenyésző a visszhangja, a Hétben Tankó László és Ardamica Ferenc méltatja, utóbbi szinte követelve a következő kötetét, de a súlyos betegségével küzdő költő inkább már csak az asztalfiókjának írhat. Nagyon bízunk pedig benne, hogy harmadik kötete még az életében megjelenhet, pár nappal a halála előtt Dénes Györgynek írt levelében még reménykedik, de ez a bizonyos harmadik kötet már csak húsz évvel később jelenik meg Ballada és zsoltár címmel a Glória Társulat kiadásában. A Hétben a már említett Dénes György, míg az Irodalmi Szemlében Turczel Lajos búcsúzik tőle, az Új Szó az aktuális szám utolsó oldalán a tévéműsor mellett közli öt sorban a halálhírét. Jóval később, 2006-ban, amikor felavatják a nagymegyeri Zárda iskola falán Klígl Sándor emléktábláját, egykori hanyag mulasztását némileg feledtetve, közlik Zirig Árpád ünnepi emlékbeszédét.

Az olvasók szívében máig él

A hatvanas években egy felmérés során Tankó László arra a felismerésre jutott, szerencsések azok a költők, akiket közvetlen környezete nem feledett el. Tankó 157 kilencedikes diákot kérdezett meg a pozsonyi Duna utcában, Szencen, Nagybalogon és Rozsnyón. Szencen a megkérdezett 31 diák közül hatan találkoztak Farkas Jenő nevével. 2006-ban felavatták a már említett emléktáblát Nagymegyeren, ahol évente szavalóversenyt is rendeznek a tiszteletére. Bevallom, annak idején én is így találkoztam először a nevével. A Glória Társulat 2006-ban Válogatott versek címmel kiadta negyedik kötetét, amely hozzáférhető a világhálón is.

„Negyvenöt, negyvenöt, nem kevés,
sok a gond s ritkább a nevetés.
Pedig még életem negyede
vár, mondja súgva a jegyenye.”

– írja Negyvenöt évemet számolom című versében. Sajnos, ahogy később kiderült, már nem maradt a negyede sem. Farkas Jenő neve viszont nem merült feledésbe még akkor sem, ha a szlovákiai magyar irodalom gyakorlatilag elfelejtette, a megjelent költői antológiák közül mindössze az 1990-ben megjelent Tűzpalota című (ugye, nem is lepődtek meg?), szerelmes verseket közlő, Balla Kálmán által szerkesztett kötetben szerepel két versével, a többiek következetesen mellőzik. „Költészetében ott él az egész világ, de nem a hatalmas méretek borzongásával és döbbenetével, hanem a kis dolgok világgá álmodásával. Fák, madarak, erdők, mezők, szálló fellegek és csillámló csermelyek, csillagok és fűszálak építik költészetében az univerzumot, amely mindenképpen emberi ábrázatra szabott” – búcsúzott tőle Dénes György. S ahogy a kritikusok által szintén feledésre ítélt Kulcsár Tibor esetében, Farkas Jenő költészete is további életre ítéltetett. Szerencsére az irodalmat nem a kritikusok, hanem az olvasók viszik át a túlsó partra.